

Suistimal risklerinin finansal ve finansal olmayan riskler içindeki yeri

Ali Özdeş Akyuva
Müdür
Finansal Danışmanlık
Deloitte Türkiye

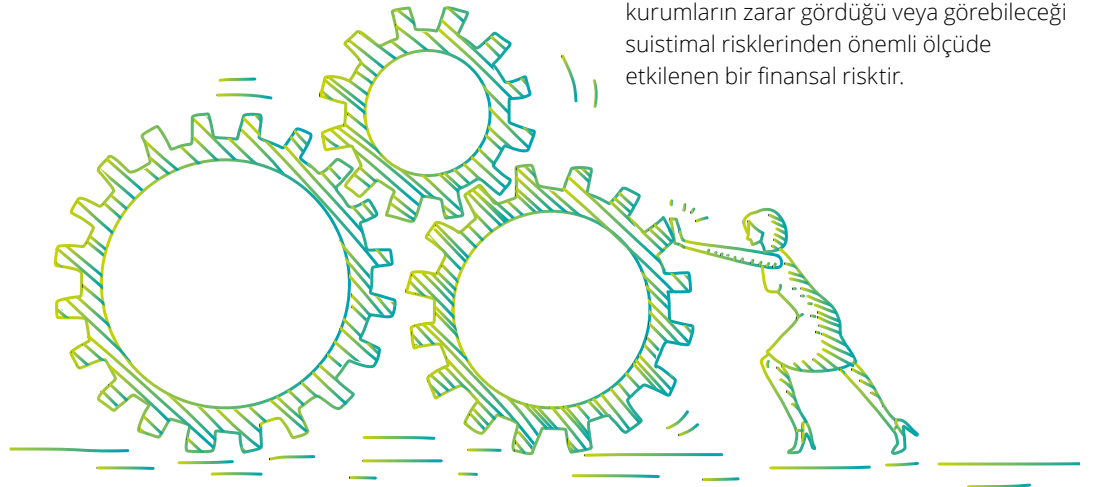
Bir kurumun karşılaştığı veya karşılaşılabileceği suistimal riskleri, kurumun yönettiği çeşitli alanlarda ve birbirine benzemeyen desenlerde olabilir. Bu yüzden, bir kurumun karşılaşılabileceği suistimal riskleri bazen kurumun finansal risklerinin bir kısmıdır, onlarla beraber raporlanır. Bazen de kurumun finansal olmayan riskleri içinde raporlanır. 'Finansal Olmayan Risk' genel tanımıyla kastedilen, riskin finansal boyutunun ölçülemez büyüklükte veya seyirde olmasıdır.

Finansal olmayan risk ve finansal risk, farklı tanımlarla ve farklı isimlerle karşımıza çıkabilir. Bununla beraber, finansal risk, genel olarak finansal işlem bazlı kayıpları ifade eder. Benzerlik göstermesi gereken ve temel ayrımlarla mutlaka sözü edilmesi gereken finansal riskler, 'Pazar Riski' ve 'Kredi Riski' ve genellikle bu kredi riskiyle iç içe algılanan 'Likidite Riski'dir.

Finansal olmayan riskler, en başta 'İtibar Riski' yani kurumla ilgili, müşterilerde, paydaşlarda, yatırımcılarda ve genel olarak kamuda olumsuz bir algı olması; yine bu riske neden olabilecek ve iyi yönetilmesi gereken 'Operasyonel Riskler' ve 'Uyum Riskleri'dir. İtibar riskinin boyutu belirli oranda müşteri kaybından, kurumun ve markanın tamamen ortadan kaybolduğu aşamalara kadar değişebilir.

Finansal riskler ve Suistimal riskleri

Başlıca finansal risk olan pazar riski, başta müşteri ve satış adedi olmak üzere, pazardaki finansal başarıları etkileyebilecek tüm riskleri içerir. Kredi riskiyse -tahmin edilebileceği üzere- kökenlerini bankacılık sektöründen alan ama varlığı ve önemi sadece bankacılık sektörüyle; hatta finans sektörüyle de sınırlı kalmayıp; borç ve alacak ilişkisinin, ticaretin bir parçası olduğu perakende sektörüne de yayılan ve kurumların zarar gördüğü veya görebileceği suistimal risklerinden önemli ölçüde etkilenen bir finansal risktir.

Bankacılık sektöründe kredi riskinin ölçülmesi genellikle NPL- (Non-Performing Loan) oranıyla; yani tahsil edilemeyen borçların, arz edilen genel borç içindeki oranıyla hesaplanır. Bu tahsil edilemeyen borçların şirkete olan zararının hesaplanması sırasında, satılan ürünün yatırım ve satış masrafları, reklam giderleri veya tahsilat çabası için harcanan giderler genellikle göz önünde bulundurulmaz. (Aslında bu zararlar da ayrı bir incelemenin konusu olmayı hak eder.) Bakış açısına bağlı olarak, satılan ve tahsil edilemeyen kredinin fiyatının tüm bu masrafları içerdiği farz edilebilir.

NPL içindeki suistimal zararı, satış veya tahsis/dağıtım işlemi sırasında gerçekleşen sahte işlemlerin veya amaç dışı kullanımların oranı göz önünde tutularak hesaplanır. Bu sayede suistimal zararı, işlem bazlı ve ölçülebilen bir finansal risk olur.

Kredi riskinin ölçülebilir olmasını sağlayan, ölçme kriterleri ve sınırlarıdır. Dikkate alınanlar; tahsil edilemeyen gün sayısı, ölçmenin yapıldığı tarih aralığı, başarısız tahsilatın şirkete zararının sadece ilgili tahsilattaki başarısızlıkla sınırlı tutulması -mesela aynı müşteriyi başka bir kredi ilişkisine girmiyor olmanın finansal etkisinin göz ardı edilmesi- gibi sınırlar ve kriterlerdir.

Finansal olmayan riskler ve Suistimal riskleri

Finansal olmayan risklerin yönetiminde kullanılan başlıca iki yönetim türü 'Operasyonel Risk Yönetimi' ve genellikle kurumun içinde bulunduğu ülkedeki ve sektördeki düzenlemelere uygunluğu hedefleyen 'Uyum Yönetimi'dir. Her iki yönetim türünün alanı ve yolları suistimal riskleriyle kesişir. Uyum yönetimi, her şeyden önce, iş süreçlerinin ilgili ülkedeki yasalara uyumunu sağlamayı amaçlar ve yasalar suistimali önleme yükümlülükleri içerir. Suistimal risklerinin yönetimi, operasyonel risk yönetimi için de büyük önem taşır. Operasyonel risk, 2004 yılında bu alandaki en kapsamlı ve geçerli çalışmayı yapan Basel Komitesi'nin yayınladığı (1974

NPL içindeki suistimal zararı, satış veya tahsis/dağıtım işlemi sırasında gerçekleşen sahte işlemlerin veya amaç dışı kullanımların oranı göz önünde tutularak hesaplanır. Bu sayede suistimal zararı, işlem bazlı ve ölçülebilen bir finansal risk olur.

yılında G-10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından kurulan Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi) 'Basel II Uzlaşısı'nın tanımına göre, uygun olmayan veya başarısız olan iç süreçlerin, kişilerin, sistemlerin veya dış etkilerin yarattığı risktir. Basel Komitesi'nin zarara neden olabilecek konulara ilişkin yaptığı sınıflamada tanımlanan yedi zarar türünün ikisi, suistimal risklerinin sonucunda gerçekleşir. Bunlar iç kaynaklı suistimal risklerinden (yetkisiz işlem, sahte işlem, zimmete geçirme, rüşvet, yanlış raporlama veya finansal raporların gerçeği yansıtmayacak şekilde değiştirilmesi gibi) ve dış kaynaklı suistimal risklerinden kaynaklanan (sistemsel zaafklar, sahte başvurular, bilgi sızıntıları, dolandırıcılık gibi) zararlardır.

Operasyonel risklerin ve uyum risklerinin başarılı yönetilememesi, belirli oranda müşteri kaybından başlayarak, kurumun marka ve itibarının zarar gördüğü boyutlara kadar ulaşabilen çeşitli olumsuzluklara, yasal masraflara ve şirket kaynaklarının kaybedilmesine neden olur. Bu doğrultuda, suistimal riski bazen işlem bazlı ve rakamsal olarak takip edilebilen bir finansal risktir. Bazen de finansal boyutu ve etkisi çok uzun vadede anlaşılabilen ve genel tanımıyla finansal olmayan riskler içinde yer alan bir desenedir.